

Тетяна КУДЯРСЬКА, Марія ШУРКО
*Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
м. Івано-Франківськ*

ТЕРАПІЯ СЕНСОРНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ З ДІТЬМИ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ

На сьогоднішній день кількість дітей з особливими освітніми потребами (ООП) зростає, але поряд з цим і розвивається корекційна освіта. Більшість з нас замислюється над тим, як працює мозок, але слова «сенсорна» та «інтеграція», можливо, будуть мало кому знайомі. Проте головною складовою повноцінного розвитку дітей є розвиток сенсорної системи. Ми повинні розуміти, що сенсорний розвиток є фундаментом формування вищих психічних функцій дитини та адаптивної відповіді на усі подразники. Через розвиток сенсорної системи ми даємо дитині механізми пізнання світу. Сенсорна інтеграція впливає на дозрівання мозку, але він не може якісно працювати, якщо не буде отримувати інформацію від різних органів чуття.

Уперше термін «сенсорна інтеграція» був запропонований Джин Айрес, відомою американською психологинею та ерготерапевтом, у 1963 році. У своїй книзі авторка дає таке визначення сенсорної інтеграції: «... це процес, під час якого людина приймає, розрізняє й обробляє відчуття, що надходять через різні сенсорні системи. Метою цього процесу є планування і виконання відповідних дій у відповідь на сенсорний подразник, зовнішній або внутрішній» [3, с. 8].

Сенсорна інтеграція є несвідомим процесом, що відбувається у головному мозку, та виконує наступні завдання:

- синтезує інформацію, отриману за допомогою органів чуття (смак, звуки, запах, дотик, рух, вплив сили тяжкості і положення у просторі);
- наділяє значенням відчуття, фільтруючи інформацію і відбираючи те, на чому слід сконцентруватися (наприклад, слухати педагога і не звертати увагу на вуличний шум);
- дозволяє обдуманно діяти і реагувати на ситуацію, в якій знаходимося

(адаптивна відповідь);

– формує основу для теоретичного навчання та соціальної поведінки.

Сенсорна інтеграція є найважливішою частиною роботи сенсорної системи, яка відповідає за сприйняття сигналів різних модальностей із навколишнього чи внутрішнього середовища. Існує декілька класифікацій сенсорних систем, які виділяють вестибулярні, тактильні, пропріоцептивні, зорові, слухові, нюхові і смакові відчуття.

Порушення сенсорної інтеграції не схоже на інші проблеми зі здоров'ям. Збій у ній вичленувати набагато складніше. Для цього потрібно спостерігати за дитиною, її грою та діями, дивитись як виконує стандартні тести і на основі цього оцінити роботу її мозку.

Порушення сенсорної інтеграції у кожної дитини виражається по-різному. Ключовими характеристиками є незвичайні реакції на відчуття, наприклад, коли дитина уникає певних відчуттів або, навпаки, знову і знову прагне їх отримувати.

Причини порушення сенсорної інтеграції поки невідомі, але відомі деякі фактори, зокрема погане харчування, хімічне забруднення їжі та повітря, пологові травми, генетична схильність тощо, які заважають нормальному розвитку і можуть позначитися на сенсорній інтеграції.

Соціальні тенденції, трапляється, теж посилюють порушення сенсорної інтеграції. Так, в наші дні діти все більше часу проводять перед телевізорами та екранами моніторів і менше на повітрі, адже саме на вулиці вони можуть активно досліджувати навколишній світ, бігати, стрибати, лазити. Звичайно, сам факт існування в середовищі, багатому на можливості для фізичної активності, не усуне проблем із сенсорною інтеграцією, але це може сприяти нормальному розвитку дитини [2, с. 12-16].

Приблизно до 7 років мозок дитини переважно працює як пристрій для обробки сенсорної інтеграції. Це означає, що він сприймає навколишній світ, предмети і робить висновки про них, ґрунтуючись безпосередньо на відчуттях. Перших сім років життя дитини називають періодом сенсомоторного розвитку, так

як сенсомоторні процеси лежать в основі ментальних та соціальних функцій мозку.

Тактильна, вестибулярна, пропріоцептивна та зорова системи відіграють ключову роль у розвитку навичок читання та письма. Постуральний контроль лежить в основі розвинених моторних актів та академічних навичок [3, с. 9]. Не отримуючи зрозумілих повідомлень від рук та очей, дитина не може розфарбовувати фігури, складати мозаїку, охайно різати ножицями, поєднувати краї двох аркушів паперу. Таким дітям завдання завжди здаються важчими і незрозумілішими, ніж іншим [3, с. 10].

Дорослим може здатися, що дитині просто нецікаво, але нецікаво тому, що її відчуття та відповіді на них не дають жодної інформації і не приносять задоволення.

Слабка сенсорна інтеграція у багатьох дітей є причиною гіперактивності. Їх мозок перезбуджений і відповідає надто активно. Надмірна активність є вимушеною реакцією на відчуття, які організувати чи вимкнути неможливо. Дезорганізація мозку не дає такій дитині сконцентруватись і утримувати увагу. Як результат, вона не здатна зрозуміти, чому її вчать.

Дитина з порушеннями сенсорної інтеграції не може пояснити свої проблеми, зрозуміти те, що відбувається, тому що мозкові процеси несвідомі та контролю не піддаються. Марно змушувати її добре поводитися або бути уважнішою. Заохочення та покарання не допомагають мозку організувати відчуття. Дорослі часто лише посилюють проблеми дитини, змушуючи її виконувати непосильні завдання [2, с. 16].

У дітей з ООП, а особливо з розладами аутистичного спектру, відзначається недостатність процесу переробки сенсорної інформації. Часто такі діти не можуть цілісно сприйняти об'єкт спостереження, вони сприймають їх фрагментарно, виділяючи окремі, несуттєві ознаки. Все це ускладнює процес корекції і соціалізації.

Одним із можливих шляхів вирішення цієї проблеми є обов'язкове використання елементів сенсорної інтеграції в загальній системі корекційної роботи [1, с. 75]. Отже, метод сенсорної інтеграції потрібно включати у загальну систему корекційної роботи з дітьми з особливими освітніми потребами. Це пов'язано з тим,

що розвиток усіх сенсорних систем у нормі дає дитині механізм пізнання світу. А для того, щоб пізнати навколишній світ, дитині необхідно розвиватися.

Список використаних джерел

1. Захарова А. Г. Роль інклюзивно-ресурсних центрів в реалізації корекційно-розвиткової складової інклюзивного навчання. *Інклюзивна освіта: ідея, стратегія, результат* : матеріали І Всеукраїнської міждисциплінарної науково-практичної конференції (м. Тернопіль, 8 квітня 2021 р.). Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2021. С. 75-79.
2. Елен Я., Паула А., Ширлі С. Будуємо місточки завдяки сенсорної інтеграції, 3-є вид. *Терапія для дітей з аутизмом та іншими первазивними розладами розвитку*: [пер. з англ. В.Г. Мартирисян, Н.А. Шафінська]. Біла Церква, ПАТ «Білоцерківська книжкова фабрика», 2019. 240 с.
3. Сенсорна інтеграція в умовах закладу дошкільної освіти : методичний посібник для практичних психологів / Н. І. Войtkів, А. І Дубецька, С.О.Крушельницька, Н. В. Кузів [та ін.]; упор. І. О. Рошак, О. С. Яцків. Івано-Франківськ : Симфонія форте, 2024. 208 с.